

№ 16 (321)
Красавік 2010 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- **Круглы стол: валанцёрскі рух патрабуе аб'яднання –** стар. 2
- **Радавод: Марыя з Мякотаў, маці Максіма –** стар. 5
- **Рэгіён: крычаўскія мануфактуры –** стар. 7

Была на Нараўляншчыне вёска...

Ушацкі мастак Казіцкі

Многа гадоў выпісваем «Краязнаўчую газету», знаходзім шмат карыснага і цікавага для сябе! Змястоўнасць і дакументальная абгрунтаванасць гістарычных матэрыялаў, на наш погляд, – фірменная рыса газеты. Хацелася б час ад часу інфармаваць пра справы з глыбінкі краіны.

Цяпер у нас у музеі працуе выстаўка-рэзюмэ Міхаса Казіцкага. Пасля заканчэння Ушацкай сярэдняй школы таленавіты і самабытны юнак уладкоўваецца на працу мастаком-афарміцелем у трэст «Наваполацкнафтабуд» № 16. Затым была служба ў арміі, вучоба ў Мінскім тэатральна-мастацкім інстытуце. Пасля яго заканчэння Міхась размяркоўваецца на Беларускаю студыю тэлебачання – працаваў мастаком-пастаноўшчыкам.

Па сямейных абставінах у 1980 годзе вяртаецца ва Ушачы, працуе мастаком-афарміцелем у мастацкай майстэрні аддзела культуры. Піша партрэты знакамітых ушачанаў, мясцовыя пейзажы, нацюрморты, стварае насценнае пано ў памяшканні дзіцячай раённай бібліятэкі.

У саракагадовым узросце прымае хрышчэнне, якое дало штуршок заняццю духоўным жывапісам. І з'явіліся працы на біблейскую тэматыку. Міхась стварыў іканастасы для Арэхаўскай Свята-Параскевінскай царквы і Ушацкай царквы Святых пакутніц Мінадоры, Мітрадоры і Німфадоры, напісаў ікону Святога Лаўрэна для ўшацкага касцёла.

З 1997 года працаваў кіраўніком гуртка мастацкай разьбы па дрэве ў раённым доме рамёстваў. Дзякуючы яго намаганням шмат дзяцей зацікавілася гэтым рамяством і звязалі жыцці з мастацтвам.

Міхась ладзіў персанальныя выстаўкі не толькі ў сваім горадзе, але і ў Віцебску, Полацку, Наваполацку, Глыбокім, Шаркаўшчыне. Шмат твораў знаходзіцца ў фондах Ушацкага музея народнай славы імя У.Е. Лабанка і ў прыватных калекцыях.

На вялікі жаль, у мінулым годзе, не дажыўшы некалькі месяцаў да 60-годдзя, Міхась пайшоў з жыцця. І цяперашняя выстаўка ладзіцца ў памяць пра мастака з дапамогай яго жонкі Валлянціны Сцяпанаўны і малодшай дачкі Тоні, якая пайшла па бацькавай творчай сцяжынцы. Экспазіцыя выстаўкі ўключае самыя раннія працы і тыя, што мастак напісаў незадоўга да смерці. Сярод іх тры аўтапартрэты.

**Мікола КІРПІЧ,
дырэктар Ушацкага музея
народнай славы імя У.Е. Лабанка**

Самабытнасць фальклору Чарнобыля як аснова развіцця яго абрадава- святочнай традыцыі

Задача аднаўлення традыцыяў народнай мастацкай спадчыны, заснаваная на разуменні мастацка-этнічнай самакаштоўнасці фальклору як унікальнай па глыбіні «гістарычнай памяці», становіцца адной з найважных у Беларусі ў час адраджэння і развіцця сяла. Гэта асабліва важна ў сувязі з тым, што з часоў Вялікага Княства Літоўскага прафесійная культура развівалася пад моцным уплывам культуры суседзяў. У такіх умовах фальклор быў не толькі захавальнікам самабытнага аблічча народа, але і сам да нашага часу добра захаваўся на агульнанацыянальным, жанравым і асабліва рэгіянальным узроўнях.

Праца Камітэта дзяржаўных экспертаў і рашэнні ЮНЕСКА 1980-х гадоў падрыхтавалі сучаснае аб'ектыўнае азначэнне фальклору як сінкрэтычнага калектыўнага мастацтва і звязаных з ім усіх іншых формаў духоўнай і матэрыяльнай культуры. Фальклорныя традыцыі прызнаюцца ў іх асновай культурнай самабытнасці народа, сродкам выхавання яго самасвядомасці. Ад іх стану залежыць не толькі ўзровень культурных узаемазвязяў з іншымі народамі, міжнародны аўтарытэт нацыі, але і ўнутраны сувязі ў самой нацыі. Гэта асабліва важна разумець пры поглядзе на адраджэнне традыцыйнай мастацкай культуры Усходняга Палесся – унікальнага ў сэнсе старажытнасці і адметнасці рэгіёну Беларусі.

Паколькі фальклор – з'ява рэгіянальная, то мясцовыя традыцыі непасрэдна выяўляюць культурную самабытнасць Чарнобыльскага рэгіёну і адначасова цэласнасць або адасобленасць яго ад іншых тэрыторыяў. Як нідзе, мы маем на Усходнім Палессі добра захаваную аснову ўсялякай

самабытнай культуры – абрадавую традыцыю, у першую чаргу каляндарную з яе шматлікімі гадавымі святамі. Апошнія, дарэчы, маюць сваю выразную рэгіянальную спецыфіку ва ўсходняй, цэнтральнай і заходняй частках Палесся.

На ўсходзе палескі фальклор больш змыкаецца з усёю ўсходнебеларускай традыцыяй. Так, веснавыя абрады з іх багата распрацаванай карагодна-гульнівай традыцыяй і унікальным «Гуканнем вясны» такія ж, як і цэнтральнабеларускія. Але сярод іх вылучаецца непаўторны радзіміцкі ахоўны абрад ад маланкі – «Ваджэнне і пахаванне стралы». Цэнтрам яго жывога бытавання ў наш час аказаўся трагічна знішчаны Чарнобылем Веткаўскі раён, таму гэты абрад і не менш унікальныя «Провады русалкі» ў Лоеўскім, Брагінскім і Хойніцкім раёнах трэба тэрмінова ратаваць ад забыцця.

Цэнтральнае Палессе данесла да нашых дзён абрад Куста – матрыманіяльнае свята «Зялёных святкаў» – перыяду найбольшага росквіту прыроды. Сярод славянскіх аналогіяў яно не мае роўных па мастацкай распрацаванасці і ўзроўню, бытуе ў многіх вёсках Лунінецкага, Пінскага, Столінскага і Іванаўскага раёнаў і, адноўленае з купальскім і пятроўскім абрадамі, можа скласці прыгожы рэгіянальны комплекс святочнай цэнтральнапалескай культуры.

Жніўныя абрады на Палессі – жывая і багатая, агульная з Цэнтральнай і Паўночнай Беларуссю з'ява, але выключная ў музычнай паліфанічнай падгалосачнай развіцці спеўнай культуры, захаванне якой ва ўмовах знішчальнага наступу сродкаў масавай уніфікацыі – справа гонару ўстановаў культуры.

(Заканчэнне на стар. 3)

**Паважаныя чытачы!
Наступны нумар «КГ»
выйдзе 7 мая.**

Валанцёрства

Не баўленне часу, а дапамога краіне

У Мінску ў Музеі Максіма Багдановіча, які ласкава даў памяшканне, адбыўся круглы стол па пытаннях валанцёрства ў Беларусі, арганізаваны «Краязнаўчай газетай» сумесна з газетай «Звязда». Пасяджэнне было прадстаўнічае. Удзельнічалі старшыня Беларускага фонду культуры і Беларускага камітэта Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ІКАМОС) Уладзімір ГІЛЕП, старшыня грамадскай камісіі па пытаннях аховы помнікаў пры Міністэрстве культуры Анатоль БУТЭВІЧ, загадчык сектара Упраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Міністэрства культуры Наталля ХВІР, старшыня Беларускага дабрачыннага таварыства аховы помнікаў Антон АСТАПОВІЧ, старшыня МГА «Гісторыка» Зміцер РАГАЧОЎ, прадстаўнік дабрачыннага фонду «Любчанскі замак» Святлана СКРАБЕЦ, прадстаўнік Беларускай асацыяцыі студэнцкай-архітэктараў (БАСА) Зміцер САВЕЛЬЕЎ, сябра Беларускага камітэта ІКАМОС Цімафей АКУДОВІЧ ды іншыя.

«Валанцёрства – праява высокага патрыятызму!»

Вынікі круглага стала мы папрасілі падвесці шануюнага Уладзіміра ГІЛЕПА.

– Спадар Уладзімір, чым была выкліканая неабходнасць збіраць такі круглы стол?

– Мы, Беларускі камітэт ІКАМОС, падключыліся толькі таму, што валанцёрскі рух у Беларусі і ёсць, і яго няма. Ёсць – бо бачым па асобах: фонд «Любчанскі замак», МГА «Гісторыка», БАСА, іншыя... Але ініцыятыва не распаўсюджваецца, яна затарможаная. Таму мы вырашылі паразмаўляць пакуль што вузкім колам зацікаўленых людзей для таго, каб знайсці кірунак: а што рабіць далей, як зацікавіць іншыя грамадскія арганізацыі, як зацікавіць дзяржаву? Мы назіраем, што часта валанцёрскім рухам называюць іншыя накірункі – напрыклад, дапамогу хворым, пенсіянерам, ёсць экалагічны накірунак. Гэта таксама выдатна. Але валанцёрствам у ахове помнікаў ніхто масава не займаецца. І зараз, калі дзяржава пачала надаваць вялікую ўвагу ахове і рэстаўрацыі помнікаў, валанцёрскі рух

застаецца слабым... У той жа час мы маем прыклады замежжа. Скажам, у Польшчы не проста існуе валанцёрскі рух, а ён пашыраны і разгалінаваны: ёсць валанцёры-археалагі, валанцёры-архітэктары, валанцёры-гісторыкі. І кожны займаецца сваёй справай.

– Я так разумею, гэтыя роздумы і прывялі вас, зацікаўленых людзей, за круглы стол... Ці ёсць які вынік?

– Мы вырашылі звярнуцца да БРСМ – як арганізацыі, якая аб'ядноўвае моладзь, – з прапановаю сабрацца разам з зацікаўленымі арганізацыямі і асобамі і выпрацаваць праграму дзеяння. Я б прапанаваў, каб гэта было ў знакавым месцы, якое патрабуе неадкладнай працы па захаванні – у Гальшанах. І каб там абавязкова прысутнічалі прадстаўнікі Міністэрства культуры, мясцовых уладаў – менавіта ў Ашмянскім раёне, якія, дарэчы, добра разумеюць, што такое ахова помнікаў, зберажэнне гісторыка-культурнай спадчыны.

– Паводле зыакону праводзіць працы на помніку архітэктурна можна толькі з дазволу Міністэрства культуры. Ці не пайсцая пытанне, што некаваліфікаваныя людзі, валанцёры, могуць нейкім чынам нашкодзіць?

– У мяне асаблівай засцярогі няма. Вы ж бачыце – побач з намі сядзіць прадстаўнік Міністэрства культуры, якраз Упраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны. І тыя валанцёрскія арганізацыі, якія ўжо займаюцца помнікамі архітэктурна, робяць гэта абавязкова з узгадненнем з прадстаўнікамі Упраўлення і мясцовымі ўладамі. Тым больш, што валанцёрскі рух – гэта рух людзей, якія выконваюць працу, што не патрабуе высокай кваліфікацыі...

– Ці маем прыклады, каб валанцёры рэальна дапамаглі захаванню помнікаў архітэктурна ў Беларусі?

– Самы бліскучы прыклад – фонд «Любчанскі замак». Валанцёрскі рух пакуль у зародковым стане... Бо ён трымаецца на асобах – напрыклад, спадара Івана Пячынскага, які ёсць рухавіком «Любчанскага замка». І вакол яго збіраюцца тыя, хто хочаць дапамагчы, нават прыязджаюць да яго, каб навучыцца так добра арганізоўваць і каардынаваць працу. Вельмі хочацца, каб і дзяржава прыклала свае намаганні да пашырэння валанцёрскага руху на аб'ектах гісторыка-культурнай спадчыны.

– Ці выпядае нам тут спадзявацца на падтрымку міжнародных арганізацый, якія апякуюцца помнікамі гісторыі і культуры?

– Так! Я ведаю, што ёсць нават памкненні прапанаваць нам такую дапамогу. З велізарным задавальненнем, напрыклад, да нас прыедуць суседзі з Польшчы – студэнты з археалагічных факультэтаў, архітэктурных факультэтаў. Мае асабістыя кантакты з імі дазваляюць гэта сцвярджаць.

– Паколькі ўсе помнікі архітэктурна належыць дзяржаве, то найважнейшым з'яўляецца яе меркаванне на гэты конт. Якое стаўленне да гэтага з боку Міністэрства культуры?

– Міністэрства культуры падтрымлівае валанцёрскі рух, яно зацікаўлена ў тым. Бо гэта – арганізаваны рух, куды прыходзяць апантанія, неабякавыя людзі. Вядома, міністэрства будзе і абавязанае патрабаваць, каб не парушаўся Закон аб ахове гісторыка-культурнай спадчыны, каб працы праводзіліся па ўзгадненні з пэўнымі інстанцыямі. І каб гэта найперш была праца без шкоды чалавеку, каб захоўвалася тэхніка бяспекі.

«Калі б не валанцёры, вежа Любчанскага замка ўжо б даўно абрынулася!»

Адзін з удзельнікаў круглага стала – Зміцер САВЕЛЬЕЎ, займаецца валанцёрствам ужо 12 гадоў. Ён – яскравае пацвяржэнне словаў спадара Гілепа. Захапіўся тэмай гісторыка-культурнай спадчыны, скончыў архітэктурны фа-

культэт БНТУ, магістратуру ЕГУ па аддзяленні «Ахова і інтэрпрэтацыя гісторыка-культурнай спадчыны», цяпер навучаецца ў аспірантуры БНТУ на кафедры тэорыі і гісторыі архітэктурна. Зміцер – ініцыятар праекта кансервацыі Гальшанскага замка, адзін з аўтараў праектаў рэстаўрацыі шэрагу старых будынкаў у цэнтры Мінска. З'яўляецца супрацоўнікам Цэнтра па рэгенерацыі гісторыка-культурных ландшафтаў і тэрыторыяў.

– Зміцер, распавядзіце, у якіх валанцёрскіх летніках вы ўдзельнічалі.

– Першы мой валанцёрскі летнік быў у Альбе пад Нясвіжам, у 1999 годзе. Пасля яго былі летнікі ў Любчы, Гальшанах, Мураванцы, Шчорсах, Крэве. Калі агулам узяць усе змены па два тыдні, набярэцца каля дваццаці. Гэта без уліку адна-двухдзённых выездаў на талакі.

– Што менавіта вы рабілі на пералічаных аб'ектах?

– У Альбе мы расчысцілі алеі старажытнага парку летняй рэзідэнцыі Радзівілаў. Турыстам і мясцовым жыхарам стала зручней блукаць па парку, аглядаць старажытныя каналы. У Шчорсах мы добраўпарадкавалі тэрыторыю вакол былой аранжарэі – яе стала магчыма пабачыць з іншага боку сажалкі, карэнне дрэваў перастала псываць падмуркі помніка. У Любчы ж – калі б не валанцёры, то кутняя вежа ўжо абрынулася б! Выключна валанцёрскімі намаганнямі яна была адноўленая да першапачатковага выглядзе, накрылі дах, расчысцілі скляпенні, аднавілі прыбудову з лесвіцай. Цяпер там ужо можна рэстаўраваць унутраныя памяшканні, ствараць нейкую экспазіцыю. Адчуванне таго, што мы прыносім карысць помнікам архітэктурна – вось што там было галоўнае.

– Валанцёры – гэта ў асноўным некаваліфікаваныя людзі. Ці можаце пералічыць, якія працы можа выконваць валанцёр на помніках архітэктурна?

– Робім тое, што я ўжо казаў – прыбіраем тэрыторыю, вычышчаем самі помнікі ад смецця. Калі ёсць адпаведны дазвол, можна рабіць элементарную кансервацыю помніка – пакрыць верхні край руінаў цэментам. Забіць дошкамі вокны і дзверы, падправіць дах. Калі на сцяне пачынае расці дрэва ці кустоўе – абавязкова трэба яго прыбраць, бо карані разбураць кладку!.. Аднак трэба заўжды кансультавацца з мясцовымі ўладамі і Міністэрствам культуры: што можна рабіць на помніку, а чаго нельга. Дазвол трэба на ўсё, што можа змяніць структуру помніка. А касіць траву наўкол можна і без дазволу. Дарэчы, адзін з відаў працы – праводзіць падрабязны абмер і замалёўкі помніка архі-

тэктурна. Калі недагледжаны помнік абрынецца, гэта дапамога ў будучыні яго аднавіць.

– Зміцер, распавядзіце, як выглядае валанцёрскі летнік. Па-парадку.

– Калі нейкі чалавек выяўляе жаданне пабыць валанцёрам на помніку архітэктурна, з ім спачатку праводзіцца размова, каб упэўніцца, ці сапраўды ён добра ўяўляе, што гэта такое. Калі набіраецца група ахвотнікаў, адбываецца інструктаж: чым яны будуць займацца, што можна і чаго нельга рабіць, абавязкова распавядаем пра сам помнік. Пасля ўсе прыязджаюць на месца летніка на вызначаны тэрмін – могуць быць і два дні, і тыдзень, і два тыдні. Жывем па-рознаму – калі ў намётах, калі ў якой мясцовай школе ці прыстасаваным будынку. На месцы размяркоўваецца праца – кожны атрымлівае сваю дзялю ў адпаведнасці з жаданнямі і магчымасцямі. Харчаванне таксама ў залежнасці ад акалічнасцяў – ці ў сталойцы (калі ёсць), ці дзержурныя штодня гатуюць на ўсіх. Паколькі ўсё добраахвотна, то і выдаткі на ежу кладуцца на саміх удзельнікаў. За два тыдні гэта можа склацца 100–150 тысячаў. Гэта адпавядае студэнцкай стыпендыі, якая таксама праядаецца за той жа час. У любым разе, кошт не стабільны – па колькі дамаўляемся, па столькі і скідваемся.

– Часам даводзіцца чуць меркаванне, што нашыя людзі занадта практычныя і прагматычныя. Як лічыце, ці можа мець поспех ідэя такой працы – без грошай, за нейкія маральныя ідэалы?

– У беларусаў ёсць такая старажытная форма валанцёрскай дзейнасці, як талакі. Раней гэта выяўлялася ў кругавой дапамозе. Трэба адной сям'і выбіраць бульбу ці жаць жыта – усе суседзі ідуць дапамагаць. Трэба сядуць жаць – гэтай сям'і і ідуць на дапамогу. Працуючы валанцёрамі на помніках архітэктурна, мы ідзем на дапамогу сваёй краіне, яе гісторыі, культуры, набыткам нашага народа.

Глеб ЛАБАДЗЕНКА

Каб пабыць валанцёрам гэтым летам: тэлефануйце Змітру Савельеву: (8-044) 798-71-86.

Звяртаем увагу бацькоў: магчыма, гэта будзе для вас знаходкай, чым цікава і карысна заняць свайго дзіцёнка ў час адпачынку! Сярэдняя працягласць валанцёрскага летніка – два тыдні, ёсць некалькі зменаў. У гэтым годзе летнікі плануецца адразу на некалькіх аб'ектах – тэлефануйце, удакладняйце.

Валанцёры з БАСА ў Любчанскім замку

Супрацоўнікі ГА «Беларускі фонд культуры», сябры рэдаклегіі «Краязнаўчай газеты» выказваюць шчырыя спачуванні старшыні ГА «БФК», галоўнаму рэдактару «КГ» Гілепу Уладзіміру Аляксандравічу ў сувязі з напаткалым яго вялікім горам – смерцю роднай сястры.

Самабытнасць фальклору Чарнобыля як аснова развіцця яго абрадава- святочнай традыцыі

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Заканмерна, што гістарычная Тураўшчына данесла да нас абрад таго часу, калі ў адпаведнасці з хрысціянскім вучэннем сустрэча Новага года святкавалася 1 (14) верасня. Народная інтэрпрэтацыя такога свята, як **Жаніцьба** коміна (абрадавае ўвасабленне культуры агню напярэдадні зімы), яшчэ жыве ў падсвядомасці людзей, але гэты прыгожы рэдкі абрад трэба падмацаць з забыцця. Калі ўлічыць, што толькі на Палессі ў поўны голас спяваюць «восень», то ўсю гэтую частку каляндарна-песеннай культуры трэба як мага хутчэй даследаваць і захаваць.

Піліпаўская спеўная культура вячорак, вядомая па ўсёй Беларусі як найбольш паўсядзённая, побытавая форма захавання мастацкай традыцыі, на Усходнім Палессі зафіксаваная ў многіх вёсках Нараўлянскага, Хойніцкага, Брагінскага, Лоеўскага і Веткаўскага раёнаў у прыгожых абрадах Гукання вясны, Масленкі, Ваджэння і Пахавання стралы, Юр'я, Провадаў русалкі, Пакроваў, Дзядоў. Ажыўленне, інспірацыя іх на дзяржаўным узроўні ўяўляецца адным з перспектывных шляхоў развіцця паўсядзёнай мастацкай культуры. На Палессі (можа, толькі за выключэннем гульні «Жаніцьба Цярэшкі») як нідзе на Беларусі захаваліся і багата распрацаваныя ў рэгіянальных падрабязнасцях звычайныя зімовыя святаў з іх тэатралізаванымі калядаваннямі і шчадраваннямі. Па прыкладзе Еўропы, дзе захапляюцца карнавалізаванымі святамі, палескія Каляды, Шчодрок, Конікі, Крывыя вечары могуць даць

прыклад, стаць асновай для сапраўдных агульнабеларускіх карнавалаў, глебай для стварэння якіх можа стаць больш вольны ад працы зімовы час і тое, што некаторыя свята сталі дзяржаўнымі і па грыгарыянскім, і па юліянскім календарам. Гэта наглядна

Свята Куста на Тройцу ў в. Лобча Лунінецкага раёна

паказала рэспубліканскае свята Шчодрок-Конікі ў 1992 годзе ў Давыд-Гарадку – сапраўднае агульнае народнае свята, дзе ўсе былі ўдзельнікамі.

З распаўсюджаных на невялікай тэрыторыі Палесся каляндарных абрадаў назавём таксама іх усходнепалескія разнавіднасці велікодны «З ралцэм», юраўскае валачобніцтва, зажынкі на Пятра, жніўную Іллю, Багача, змітраўскіх Дзядоў. Апошнія заслугуюць асаблівай увагі, бо павінны стаць асновай перадачы лепшых традыцыяў продкаў наступным пакаленням, у тым ліку і мастацкіх. У Рэчыцкім і Лоеўскім раёнах абрад змітраўскіх Дзядоў зафіксаваны ў жывым выглядзе ў нашы дні. Дзяржаўнымі захадамі неабходна зрабіць свята Дзядоў агульнабеларускім і выкарыстаць у стварэнні ўрачыста і палюдску арганізаваных пахаванняў людзей.

Палескае вяселле ў мастацкіх адносінах з яго непаўторным каравайным абрадам – з'ява выключная, дзе незвычайнае багацце рытуалаў суправаджаецца незлічонай колькасцю песень. Яно адрозніваецца ад паўночнага па стаўповым чыне, больш распрацаванае ў часе. Побач з галоўнай дзейнай асобай агульнапалескага вяселля – караваем, у чарнобыльскім рэгіёне сакральную ролю маюць рытуалы ля прынесенай з лесу і ўпрыгожанай на вясельным сталае «ёлачкі». У Давыд-Гарадку зафіксаваны таксама рэгіянальны перадвясельны рытуал, калі

цэлы дзень у чацвер выкупляюць пасцель маладой. Не менш багатыя тут і паслявясельныя рытуалы прыдан, перазвян, гасцей, пірагоў і інш. У вясельных песнях Усходняга Палесся надзвычай багата распрацаваны асноватворныя для продкаў-беларусаў вобразы Сонца і Месяца. Уключэнне ў паўсядзёны побыт народа прыгожых шлюбных рытуалаў бачыцца адным з важнейшых напрамкаў дзяржаўнай палітыкі ў адносінах да сям'і.

Першым крокам у захаванні ўнікальных каляндарных і сямейных святаў і абрадаў Палесся можна лічыць выкананую працу «Адраджэнне традыцыйнай мастацкай культуры Палесся. Канцэптуальныя асновы і праграмы накірункі» (Мн., 1994).

Пры ўмове дзяржаўнай падтрымкі яна можа стаць пачаткам шматтомнай «Энцыклапедыі святаў і абрадаў Палесся», дзе будзе захавааны і перададзены нашчадкам сучасны эталон палескага фальклору ў такім выглядзе, у якім ён быў перададзены нам. Такім чынам, не будзе безваротна страчаная культурна-самабытна-мастацкая ўнікальнасць Палесся – найстаражытнага рэгіёну беларускай культуры.

Пярыяднае можна зрабіць некаторыя высновы і вызначыць асноўныя шляхі захавання, адра-

Стральны карагод «Вуліца шырокая» ў в. Стаўбун Веткаўскага раёна

джэння і рэканструкцыі самабытных з'яваў гэтага рэгіёну:

– сістэма палескага фальклору захавала старажытнаславянскую аснову, пазней распрацаваную ў нацыянальна-самабытных жанравых разнавіднасцях фальклору беларусаў і ўкраінцаў, таму жупел украінізацыі

Прышоў дзень вяселля. Дружкі збіраюцца з маладой. Фота Ю. Шыманчыка, 1937 г.

яго як аб'ектыўна існуючага незалежна ад намаганняў суб'ектыўных палітычных рухаў тыпу яцвяжскага, беспадстаўны. Больш за тое, палескі фальклор захоўвае ў пераважнай большасці сваіх нават найбольш спецыфічных формаў унутранае адзінства з агульнабеларускай мастацкай традыцыяй;

– фалькларыстычныя дадзеныя сведчаць і пра ўнікальную рэгіянальную разнастайнасць, спецыфічнасць яго вялікіх і малых арэалаў;

– рэгіянальная тэорыя фальклору патрабуе картаграфавання вялікіх і малых, у першую чаргу каляндарных і сямейных фальклорна-этнаграфічных з'яваў для вызначэння шляхоў адраджэння ўсёй мастацкай культуры Палесся. Першачарговымі павінны стаць Вялікдзень, Юр'я, Зялёныя святкі, Жніво, Талака, Жаніцьба коміна, Піліпаўка, Каляда, Шчодрок, радзінныя, вясельныя і пахавальныя абрады;

– цэнтры актыўнага бытавання шматлікіх гэтых і іншых з'яваў могуць стаць цэнтрамі (музеямі, школамі) рэгіянальнага фальклору, як у Ветцы і веткаўскай Неглюбцы, дзе традыцыйная культура з'яўляецца асновай сучаснага мастацкага выхавання, адукацыі, культуры, навукі. Такімі цэнтрамі могуць стаць Дзімамеркі Лоеўскага, Малыя Зімовішчы Мазырскага, Валаўск Ельскага, Тураў і Пагост Жыткавіцкага, Давыд-Гарадок Столінскага раёнаў (гэты рад можа мношчыцца ў час далейшых даследаванняў);

– надзейным дзяржаўным падмуркам для гэтай працы была б мэтанакіраваная падрыхтоўка спецыялістаў для такіх цэнтраў у Беларускім універсітэце культуры і мастацтваў;

– самымі надзейнымі і перспектывнымі асяродкамі захавання традыцыйнай мастацкай культуры Усходняга Палесся з'яўляюцца фальклорна-этнаграфічныя калектывы, асабліва такія, як у Аздамічах і Радчыцку Столінскага, Лобчы Лунінецкага, Пагосце Жыткавіцкага, Церабове і Курцычах Петрыкаўскага, Валаўску Ельскага, Стаўбуне Веткаўскага раёнаў і ўсе фальклорныя калектывы Нараўлянскага, Хойніцкага і Брагінскага раёнаў (апошнія заслугуюць найбольшай увагі). Складаную праблему падрыхтоўкі кіраўнікоў для такіх калектываў трэба рабіць на мэтанакіраванай аснове;

– найлепшым сродкам захавання гэтай унікальнай культурнай з'явы славянскага свету з'яўляецца дзяржаўная распрацоўка рэгіянальнай тэорыі фальклору Палесся, якая павінна быць пакладзена ў аснову канкрэтнай, практычнай дзяржаўнай праграмы «Адраджэнне традыцыйнай мастацкай культуры Палесся», для выканання якой павінны быць прыцягнутыя спецыялісты ўсіх галінаў фальклору.

З даследаванняў
Васіля ЛІЦЬВІНКІ
«Фальклор і этнакультура
Чарнобыля»

Фальклорны гурт – захавальнік слаўнай традыцыі Чарнобыля (у цэнтры ў брылі – аўтар артыкула)

У сусор'і слынных сыноў Полаччыны – людзі розных галінаў дзейнасці. Сярод дзеячаў мастацтва выбітнае месца займае ўраджэнец Полацка – выдатны драматург, рэжысёр, тэатральны дзеяч, заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР, акцёр, сцэнарыст, кінарэжысёр **Юрый Віктаравіч Тарыч** (Аляксееў), якому сёлета 24 студзеня споўнілася 125 гадоў з дня нараджэння. Ён лічыцца родапачынальнікам беларускай мастацкай кінематаграфіі.

у Маскве. Тут ён працуе ў тэатрах Рэвалюцыі і Вялікім драматычным, спрабуе свае сілы на літаратурнай ніве. Яго п'еса пра жыццё палітычных ссыльных «Выгнаннікі» ідзе ў многіх тэатрах Расіі. У 1920 г. Тарыч становіцца адным з кіраўнікоў Курсанцкага тэатра ў Крамлі. Тут ён ставіць

сілы. Лес сапраўды ўспрымаецца ў фільме як верны абаронца і сябра партызанаў, неадрыўны жыццёвы асяродак, у якім жывуць і дзейнічаюць героі. Лес у карціне – сімвал моцнага духу, невычэрпнай сілы народа.

У 1929–1930 гг. створаныя дзве карціны Тарыча «Да заўтра»

У. Корш-Сабліным стварыў кіназборнік «Беларускія навелы» (1942, навела «На кліч маці», дзе ўраджэнец Полацка, хэрабрага танкіста-кулямётчыка Фаталінскага сыграў папулярны артыст Пётр Алейнікаў). На жаль, фільм на экраны не выйшаў. У 1942 г. разам з У. Пудоўкіным стварыў кінафільм «Забойцы выходзяць на дарогу».

Вялікія заслугі Ю. Тарыча і ў станаўленні мангольскай кінематаграфіі. У 1943–1945 гг. ён быў мастацкім кіраўніком кінастудыі «Манголькіно», паставіў першы мастацкі фільм «Цокту Тайджы» («Стэпавыя віцязі»). У першыя пасляваенныя гады быў кансультантам кінастудыі «Союздэфільм», рэжысёрам маскоўскага Тэатра-студыі кінаакцёра.

У пачатку 1950-х на студыі «Беларусьфільм» Юрый Тарыч паставіў некалькі дакументальных фільмаў, быў мастацкім кіраўніком стужкі маладых кінематаграфістаў «Апавяданні пра юнацтва».

Яшчэ Юрый Тарыч – рэжысёр фільмаў «Першыя агні», «Капітанская дачка», «Свае і чужыя», «Нябёсы», «Булат-Батыр». Апошні з іх – вялікае гістарычнае палатно, сцэнарый для якога ён напісаў разам з Н. Зархі. Карціна здымалася ў Казані і яе ваколліцах на месцы падзеяў.

Памёр наш знакаміты зямляк у 1967 г.

«Асноўнымі рысамі Юрыя Віктаравіча Тарыча, – пісаў вядомы кінакрытык 1930-х Хрысанф Херсонскі, – былі вайсковая дысцыплінаванасць і душэўная добрасумленнасць. Працавіты, нешматслоўны, майстар на ўсе рукі, акцёр, сцэнарыст і рэжысёр, ён пазбягаў бясплодных заўзятасцяў і ў любой справе не грэбаваў быць, калі патрэбна, чорна-рабочым. Быў нязменна добрым... Уважліва слухаў. Заўсёды прыхільны да супрацоўніцтва... Заўсёды ў ім адчувалася нейкая ўнутраная сіла, так і не раскрытая да канца».

Фільмам Тарыча ўласцівыя рэалізм і эпічнасць адлюстраванай рэчаіснасці, рамантычная героіка ў спалучэнні з вострай публіцыстычнасцю. Менавіта такія, як Юрый Тарыч, казаў вядомы рэжысёр Сяргей Герасімаў, «закладвалі кінематограф сумлення і высакародства».

Ужо ў сталым узросце Юрый Віктаравіч шкадаваў, што мала паставіў фільмаў на зямлі, дзе нарадзіўся, але казаў, што ўвесь час адчуваў яе жыццядайнае ўздзеянне.

Тарычу прысвечаныя дакументальны фільм студыі «Беларусьфільм» «Юрый Тарыч», спектакль Тэатра-студыі кінаакцёра «Старонкі яго палёту» (1985), тэлевізійная пастаноўка «Заўсёды з Вамі, Тарыч» В. Вяброўскай (1986). З 1987 года на «Беларусьфільме» працуе студыя імя Юрыя Тарыча.

Валянціна
СОПКАВА

Жыццёвы шлях пачынаўся ў Полацку...

Каб запусціць механізм вытворчасці беларускіх фільмаў, запрасілі з Масквы Тарыча, дзе ён незадоўга да гэтага паставіў гістарычную карціну «Крылы халопа». Карціна атрымала значны рэзананс не толькі ў Савецкім Саюзе. Яна па касавых зборах сезона 1920-х – пачатку 1930-х апырэджавала нават такі шэдэўр сусветнага кіно, як «Браняносец «Пацёмкін»» Сяргея Эйзенштэйна. Не апошнюю ролю адыграла, відаць, і тое, што Тарыча ведалі як ураджэнца Беларусі – чалавека, жыццёвы шлях якога пачынаўся ў Полацку.

Біяграфія Тарыча, выхадца з сям'і ваеннага, увабрала ў сябе многае з таго, чым характарызаваўся ў Расіі пачатак мінулага стагоддзя. Пасля заканчэння гімназіі ён вучыўся на юрыдычным факультэце Маскоўскага ўніверсітэта. У 1904 г., у час руска-японскай вайны, працаваў на Далёкім Усходзе санітарам ваенна-палявога шпітала, выступаў у друку з публікацыямі пра ваенныя падзеі, сведкам якіх быў. У 1905 г. будучы кінарэжысёр прымаў удзел у рэвалюцыйных падзеях у Варшаве, як член ваенна-рэвалюцыйнай арганізацыі РСДРП быў арыштаваны і пасаджаны ў крэпасць, а праз год адпраўлены па этапе ў Сібір, у Табольскую губерню. Шукаючы ў Табольску заробку, уладкаваўся ў мясцовы тэатр на эпізадычныя ролі. Часовая праца і вызначыла яго лёс. Артыстычныя здольнасці ссыльнага студэнта былі заўважаныя, і неўзабаве ён становіцца вядучым акцёрам тэатра. Сяло Тара, дзе жыў ссыльны, і дало былому студэнту Юрыю Аляксееву акцёрскі псеўданім – Тарыч. З гэтым імем ён увайшоў у мастацтва, і яно назаўсёды засталася з ім.

На правінцыйнай сцэне Тарыч сыграў шмат роляў класічнага рэпертуару. З кінематографам упершыню сутыкнуўся ў 1914 г., калі для кінафірмы яраслаўскага прадпрымальніка Г. Лібкена напісаў сцэнарый фільма «Трагедыя сям'і Набатавых», пазней сыграў адну з роляў у фільме вядомага прадпрымальніка А. Талдыкіна «Пяць паверхаў». У час Першай сусветнай вайны быў у дзеючай арміі, дзе даслужыўся да звання паручніка. З 1917 г. –

п'есы-агіткі, п'есы класічнага рэпертуару, інсцэніруе літаратурныя творы.

З 1923 г. Тарыч амаль поўнаццю пераходзіць працаваць у кінематограф. Па яго сцэнарыях знята некалькі фільмаў – «Банда бацькі Кныша» (рэжысёр А. Разумны, 1924), «Ворагі» (рэжысёр Ч. Сабінскі, 1924), «Ваўкі» (рэжысёр Лео Мур, 1925). Хутка прыйшло жаданне самому заняцца кінарэжысурай. У 1924 г. Тарыч разам з рэжысёрам Я. Івановым-Барковым па сваім сцэнарыі ставіць фільм «Марока» пра барацьбу вясковай моладзі з рэлігійнымі забабонамі. Карціна атрымала станоўчыя ацэнкі. Цікава адзначыць, што над першымі фільмамі сумесна з Тарычам памочнікамі і асістэнтамі працавалі Іван Пыр'еў і Уладзімір Корш-Саблін – будучыя вядомыя рэжысёры савецкага кіно. Тады Тарыч быў вядомы і як арганізатар папулярных у першыя гады Савецкай улады масавых дзействаў, якія наладжваліся на вуліцах і плошчах Масквы.

У 1926 г. Юрый Тарыч паставіў першы нацыянальны фільм «Лясная быль». Гэта экранізацыя апавесці Міхася Чароты «Свінапас» – рамантычны твор пра мужнасць падлетка-свінапаса Грышкі, які ператвараецца ў героя грамадзянскай вайны, няўлоўнага партызанскага разведчыка. Ён вылучаўся з іншых прыгодніцкіх стужак сваёй паэтычнай мовай, лірычнай інтанацыяй. Ураджэнец Полацка, Юрый Тарыч вельмі любіў свой край, людзей, прыроду Беларусі. Ён не толькі перадаў у фільме гістарычную канву падзеяў – гісторыка-рамантычную быль, але з вялікай увагай паставіўся да вобразаў прыроды. Таму на экране ажыла менавіта лясная легенда-казка пра смелага Грышку. Лес выступіў адным з галоўных персанажаў стужкі, прытым атрымаўся вобраз вялікай эмацыянальнай

і «Нянавісць». Яны з'явіліся менавіта ў той перыяд, калі рэвалюцыйныя падзеі ў Польшчы і, у прыватнасці, на заходніх беларускіх землях, набылі шырокі размах, калі санацыйны рэжым абрушыўся з рэпрэсіямі супраць тых, хто выступаў за свабоду і дэмакратыю. Змест карціны «Да заўтра» (над яе сцэнарыем Тарыч працаваў з І. Бахарам) канцэнтраваны вакол падзеяў у дзіцячым прытулку. Пад час здымкаў гэтага фільма на студыю «Савецкая Беларусь» у Ленінградзе прыйшлі Янка Купала і Якуб Колас. Менавіта Тарыч стаў потым рэжысёрам адзінага прыжыццёвага фільма пра Якуба Коласа «Народны паэт» (1952).

У 1930 г. ён ажыццявіў пастаноўку першага гучавага эксперыменту ў беларускім кіно – кінапраграмы «Пераварот». А ў 1935 г. паставіў фільм «Шлях карабля», які прысвячаўся дзейнасці экспедыцый падводных работнікаў у 1930-я ЭПРОНа. Падзеі фільма перакідваюцца з мора Чорнага да мора Паўночнага і

надварот. Група маракоў-падводнікаў едзе на поўнач, каб падняць на паверхню патанулы карабель. Самаадданым вадалазам перашкаджае не толькі шторм, але і агромністы айсберг, які рухаецца прама да месца працы. Рызыкаючы жыццём, маракі ўзрываюць айсберг і падымаюць карабель на паверхню. Рэжысёру ўдалося стварыць вобраз калектыву, знітаванага адзінай мэтай, паказаць самаахвярную працу маракоў, рамантыку гераічных будняў, складанасць і небяспечнасць прафесіі вадалазаў. Рамантычная па духу з песнямі І. Дунаеўскага «Усё сінее на прасторы» на словы Б. Карпілава і «Марш вадалазаў» на словы В. Саянава, стужка была добра ўспрынятая глядачамі.

У Вялікую Айчынную вайну на Цэнтральнай аб'яднанай кінастудыі ў Алма-Аце Тарыч разам з

«І душы мацярэі нас могуць чараваці...»

Радавод Максіма Багдановіча па лініі маці

Радавод маці Максіма – Марыі Мякоты мае як свае адрозненні, так і падабенствы з бацькавым. Адно з першых, што кідаецца ў вочы пры даследаванні, гэта трывалыя уніяцкія карані або двух родаў. Да галоўных адрозненняў, напэўна, трэба аднесці тое, што маці паходзіла з роду старажытнай беларускай шляхты, карані якога губляюцца ў смуге стагоддзяў.

Само слова, што было вытворным, як можна меркаваць, для прозвішча Мякота су-

стракаецца таксама ў розных варыянтах напісання: з літарай «е» ў першым складзе *мекота* (праславянскае, сербска-харвацкае), з дзвюма літарамі «к» *меккота* (чэшскае), *мякоціна* (цверска-пскоўскі дыялект). У 7-м томе «Этымалагічнага слоўніка» ў перакладзе са славянскіх моваў (чэшскай, сербска-харвацкай і інш.) гэтае слова тлумачыцца як

мякаць, мышца, лытка і нават проста мяса. Дарэчы, на тэрыторыі сучаснага Уздзенскага раёна паводле «Слоўніка назваў населеных пунктаў Мінскай вобласці» Я.Н. Рапановіча, знаходзіцца вёска Мякаты (Мякоты), якая ўваходзіць у Азёрскі сельскі Савет Уздзенскага раёна. Яна ляжыць на шляху Мінск–Слуцк паміж вёскамі Застарыне і Маркаўцы. У «Спісе населеных месцаў Мінскай губерні за 1909 год» у Станькаўскай воласці Мінскага павета ёсць засценак Мякоты, дзе на той час жыло 70 чалавек, з якіх 11 належалі да шляхецкага саслоўя. На жаль, нам пакуль не ўдалося даследаваць гісторыю паселішча Мякоты, але нам

Мякота працаваў у Маскве на тэлебачанні карэспандэнтам па краінах Лацінскай Амерыкі.

Дакументы

Дакументы, звязаныя з гісторыяй старажытнага беларускага роду Мякотаў, захаваліся ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі, што ў Мінску (далей – НГАБ). Асобныя дакументальныя звесткі ці іх копіі павінны захоўвацца ў архівах Вільні і Санкт-Пецярбурга, у некаторых іншых. Дадзеныя даследаванні, выкананыя на падставе дакументальных матэрыялаў фонду Мінскага дваранскага дэпутацкага сходу (які налічвае больш за 5 тыс. справаў), а таксама асобныя справы з фондаў Мінскай казёнай палаты (больш за 27 тыс. справаў), Беларускай уніяцкай духоўнай кансісторыі (каля 200 справаў) і Мінскай праваслаўнай кансісторыі (больш за 42 тыс. справаў).

Марыя Апанасюна з сынам

падаецца, што дадзеныя тапонім звязаны з гісторыяй роду з аналагічным прозвішчам – Мякота.

Паводле інфармацыі князя Анатоля Валахановіча, да вайны падмястэчкам Негарэлае на хутары Мякотаўшчына жыло некалькі сем'яў Мякотаў, у 1937 годзе рэпрэсаваныя і высланыя ў Сібір. Пасля вайны яны жылі ў мястэчку Негарэлае на вуліцы Ленінскай, прынамсі, Карл Юзік, Анатоль, Уладзімір і старая Леля Мякоціха, якая ездзіла ў Рубяжэвіцкі касцёл (Стаўбцоўскі раён). Яшчэ адзін іхні сваяк Браніслаў

даволі разгалінаваны род, які, паводле архіўных дакументаў, у XIX ст. налічваў каля сотні прадстаўнікоў, якія жылі на тэрыторыі былой Мінскай губерні. Яны былі прызнаныя ў дваранстве гэтай губерні Менскім дваранскім дэпутацкім сходам 8 жніўня 1799 г., аб чым сведчыць пратакол сходу, падпісаны маршалам шляхты Мінскай губерні Юзафам Ваньковічам і пяццю павятовымі дэпутатамі: мазырскім – Алаізам Буйніцкім, ігуменскім – Тамашам Прашынскім, бабруйскім – Ігнатам Булгакам, рэчыцкім – Міхалам Шырмай-Шчарбінскім, барысаўскім – Людвікам Дашкевічам. Пры прызнанні род быў аднесены да першай часткі радаводнай кнігі. У гэтую частку, паводле законаў Расійскай імперыі, заносіліся роды, якія атрымалі шляхецкую годнасць ад караля. На тэрыторыі былой Рэчы Паспалітай сюды звычайна трапляла шляхта, якая мела адпаведныя дакументы і прывілеі пераважна з XVIII ст.

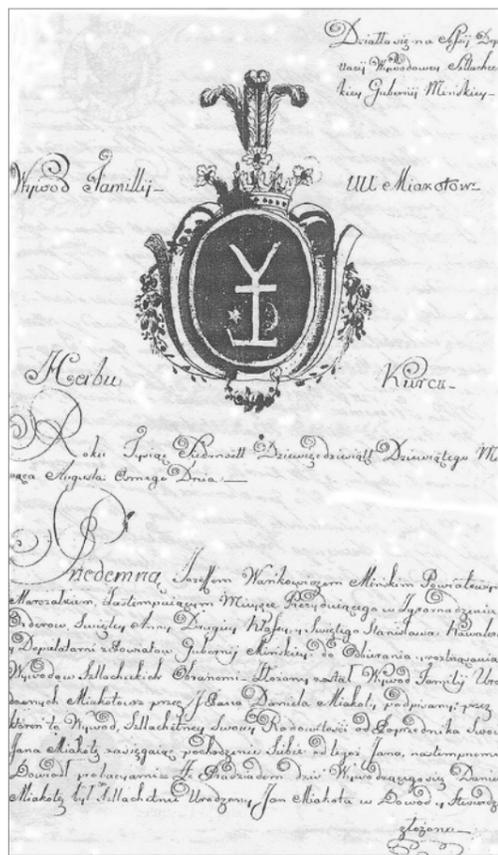
Акрамя пратакола аб прызнанні ў дваранстве, у архіве захаваліся дзве выявы генеалагічных дрэваў, выкананыя дзеля адсылання ў Герольдыю ў Санкт-Пецярбург. Першае дрэва намалёванае 10 жніўня 1800 г., другое – у 1833 г. Маецца таксама справа аб дваранскім паходжанні роду Мякотаў, якая складае амаль 200 аркушаў. Заўважым адразу, што ініцыяграм прызнання ў расійскім дваранстве з'яўляўся Даніэль, сын Паўла Янавіча Мякоты, які разам са сваякамі на мяжы XVIII–XIX стст. арандаваў фальварак Сухадолы, што ў межах Койданаўскай парафіі Мінскага павета. На жаль, гэтыя намаганні аказаліся марнымі. Па выніках ўказа Сената ад 14 кастрычніка 1842 г., затым шэрагу ўказаў за 1864 г., род Мякотаў не быў зацверджаны ў дваранстве Расійскай імперыі і прадстаўнікі роду былі аднесены да розных катэгорыяў, кшталту грамадзяне, аднадворцы і інш. Магчыма, гэта адбылося з-за недахопу арыгінальных дакументаў, што прывяло да пэўнай блытаніны ў генеалогіі роду. Але нягледзячы на гэта гісторыя роду Мякотаў вельмі цікавая і мае яшчэ шмат белых плямаў.

Адной з загадак з'яўляецца факт карыстання Мякотамі гербам *Курч*, з якім, прынамсі, яны былі прызнаныя ў дваранстве Мінскай губерні ў 1799 г. Рэч у тым, што герб *Курч* быў вельмі мала распаўсюджаны. Ён паходзіць ад уласнага прозвішча Канстанціна Курча, верагодна, сына Міхала, князя пінскага, ды праўнука князя Гедзіміна¹. Менавіта Канстанцін стаў пачынальнікам княскага роду Карыятавічаў-Курцэвічаў, якія раней карысталіся княскім гербам Гедзімінавічаў *Калюмны*. Заўважым, што вядомы даследчык геральдыкі А. Хшаньскі ў сваіх «Таблі-

цах змен гербавых» (1909) сцвярджае, што гербам *Курч* карысталася ўсяго 5 прозвішчаў: Бельскі, Курч, Курцэвіч, Мазепа і Тарас. Цяпер да гэтага спісу мы можам дадаць і Мякотаў. Як вядома, тры першыя прозвішчы маюць непасрэдныя адносіны да княскіх родаў. Самы вядомы з Мазепаў Іван Сцяпанавіч, гетман казацкі, удзельнік Паўночнай вайны 1700–1721 гг., згодна са сведчаннем расійскага гісторыка XIX ст. М.І. Кастамарава, карыстаўся гербам *Бонча*. Але на партрэце, змешчаным на пачатку кнігі таго ж гісторыка, Мазепа намалёваны з гербам *Курч*. Прынамсі, апошні ўяўляе сабою чырвоную тарчу, на якой выява адмысловай срэбнай фігуры кшталту лацінскай літары *igrak* на падмурку з узнятымі бакамі, перакрыжаваная пасярэдзіне, з правага боку – шасціканцовая залатая зорка, з левага – залаты маладзік. Над тарчай павінен быць рыцарскі шлем, шляхецкая карона і 3 страўскавыя пёры. Шэраг даследчыкаў-геральдыстаў – А. Вярыга-Дарэўскі, А. Лакіер, К. Нясецкі ды інш. – шукалі карані дадзенага герба, параўноўваючы яго то з гербам *Касцеша*, то з іншымі геральдычнымі фігурамі. Таму і на сённяшні дзень паходжанне гэтага герба, а таксама пытанне, калі і як пачалі карыстацца ім Мякоты, застаецца загадкай. Бясспрэчна, што паводле шляхецкіх законаў Рэчы Паспалітай, гэта магло адбыцца даволі проста: дастаткова было згоды аднаго з прадстаўнікоў роду, які карыстаўся дадзеным гербам. Тут варта заўважыць, што гэтая праблема звязаная з фактычнай адсутнасцю доследаў па гісторыі роду Мякотаў і герба *Курч* як у расійскай, так і ў польскай генеалогіі і геральдыцы. Зразумела, што пра стан аналагічных беларускіх гістарычных дысцыплінаў нават гаварыць не даводзіцца.

Зміцер ЯЦКЕВІЧ
(Паводле кнігі аўтара «Радавод Максіма Багдановіча» і зборніка «Я хацеў бы спаткацца з Вамі...»)

¹ У аўтара – Гедымін («КГ»).

Першы аркуш шляхецкага вываду Мякотаў 8 жніўня 1799 г.

(Працяг будзе)

Адзін дзень у зоне

Пасля адсялення з тэрыторыі раёна цэлых гаспадарак, вялікіх вёсак і маленькіх пасёлкаў, пасля пераезду іх насельнікаў у Дрыбін ці іншыя мясціны, Краснапольшчына быццам бы раздзялілася на дзве часткі: жывую і мёртвую. У першай – радасць стварэння і самага жыцця. Другая ж умяшчаецца толькі ў адно, але такое ёмкае, слова «зона». І гэтым усё сказана. Зразумела, не пад калючым дротам, зразумела, не ў лагеры, але... Нежывое, нежылое, тое, што наводзіць на сум, на ўспаміны, на роздум пра тленнасць існавання і мімалётнасць жыцця. І, зразумела, асяроддзе знаходжання чалавека ў той, іншай частцы раёна. І толькі прадстаўнікам асобных прафесіяў дазволена па службе, па неабходнасці быць у зоне адсялення. Сярод такіх – работнікі сувязі і электрасетак, лягаса, супрацоўнікі ўзвода аховы, аддзела міліцыі, спецыялізаванага прадпрыемства «Радон».

І вось мы едем па зоне з галоўным спецыялістам адміністрацыі зонаў адсялення і адчужэння Краснапольскага раёна С.П. Шаўцоў.

Наўкола – цішыня. Асфальтаваная стужка дарогі імчыць нас удалечыню ад штодзённай мітусні, шуму. Уяўленне такое, быццам апынуліся ў новым, незвычайным свеце. І нам яго адкрываць. Але ўбок летуцення ружовыя мары. Металічна халодны знак папярэджвае: «Радыйцыйная небяспека! Уваход і ўезд забаронены».

Праезд у зону забаронены, толькі не для яе – там яе дом

Праўда, падобны знак сустраўся пасля, а тут, у пасёлкачку Перамога, дзе знаходзіцца кантрольна-прапускны пункт, знешне ўсё выглядае даволі звыкла і праявічна. Звычайны агляд звычайнымі супрацоўнікамі міліцыі, калі б не аўтаматы. Яны сапраўдныя, таксама, як і патроны да іх. І ўжо тут, пры ўездзе, разумееш: зона – гэта сур'ёзна.

У той дзень службу па патруляванні нёс малады сяржант міліцыі. Праўда, быў нешматслоўны і толькі лагодна ўсміхаўся, адказваючы на пытанні. Усім сваім выглядам паказваў, што праца ў яго самая звычайная і што камусьці трэба стаяць на пасту ля мяжы зоны. Вось так і ўдзень, і ўначы гэта робяць ён і хлопцы з узвода.

Станіслаў Пятровіч Шаўцоў робіць адзнаку ў журнале кантролю за нясеннем службы пра тое, што быў тут, праверыў пост, і мы едем далей, у вёску Завадок – былы цэнтр саўгаса «Завадоцкі». Прыпыняемся ля адной з пабудоваў, што глядзіць пустымі праёмамі вокнаў: памяшканне былога сельскага Савета.

Памятаецца, некалі вось тут, прама на асфальтаванай вуліцы, ледзьве не наступіла на вужа. Невядома, хто больш спужаўся, а толькі вуж так і шуснуў у бліжэйшыя хмызнякі. Сёння на вуліцы вёскі – ні людзей, ні жывёлаў, ні вужоў. Усё вымерла да такой ступені, што нават птушак, звычайных вераб'ёў, сініцаў, гілёў не відаць. Быццам іх павысялялі разам з вяскоўцамі. Пакасілася і ледзьве трымаецца на слупках памяшканне былой саўгаснай сталовай. Сапраўдны казачны двухпавярховы керамак, які прывабліваў прыгажосцю і непаўторным афармленнем – любімае месца правядзення маладзёжных святаў і дыскацекаў. Што стала зараз з ім? Адбылога характара няма і следу. І як тут ні прыгадаць спраўдзіцца пра дачыненне, што не месца ўпрыгожвае чалавека, а чалавек месца. Няма чалавека на вёсцы – няма і жыцця.

Праўда, туляцца яшчэ на ўскрайку Завадка некалькі хацінаў, дзе жывуць людзі. Усяго некалькі сем'яў. Раней вёсачку называлі Журавы, цяпер па справаздачах яе лічаць Завадком. Аднак якая розніца ад перамены назвы яе насельнікам, што засталіся дажываць свой век на роднай зямлі. А сярод такіх сёстры Зайно, Кацярына Майсееўна і Антаніна Майсееўна. Іх несамавітая хатка якраз апошняя перад самым полем. Праз вуліцу – па правы і па левы бок – ні душы, толькі закінуты калодзеж наперадзе ды пустая буслянка. Толькі там, за некалькі дамоў, – такія ж пенсіянеры, як яны. Зразуме-

Фрагмент карціны краснапольскага мастака А. Паплькі «Думы пра Чарнобыль»

ла, для апошніх жыхароў Журавоў мясцовасць, апаленая радыйцыяй, не зона, а родная вёска, той родны куточак, якога няма даражэй. І радыйя жанчыны любому, хто прыйдзе ў хату з добром і мірам.

З'ехалі і ў вёску Мхінічы. Зараз там вядзе праца па пахаванні дамоў спецыялізаванага прадпрыемства «Радон». Дарэчы, на пахаванне аднаго падворка, які складаецца з хаты і дзвюх павяцяў, дзяржава выдаткоўвае 40 мільёнаў рублёў. Грошы гэтыя немалыя, ім магло б знайсціся лепшае прымяненне...

Сваю імправізаную стаянку тэхнікі «радонаўцы» зрабілі ля дома, у якім да нядаўняга часу жыў апошні жыхар Мхінічаў (хоць і самасёл) Віктар Іванавіч Ганькоў. Па словах С.П. Шаўцова, не паспеў трагічна загінуць гаспадар, як яго павець ужо абрабавалі злодзеі. І калі толькі паспелі зняць

Помнік адселеным вёскам у г.п. Краснаполле

шыфер з аднаго боку даху. Відаць, падрыхтавалі ўжо, каб вывезці. Вось такая гэта з'ява жыццё: адзін толькі памёр, а другі ўжо на ягонае дабро квапіцца.

зы ў абдымку з елкамі таксама будуць сумаваць па колішніх вяскоўцах.

...Выехалі ў напрамку былой вёскі Наваельня. Па свежай парашы заўважылі накат аўтамабільных шынаў і накіраваліся па іх. «Парушальнікам» цішыні зоны аказалася брыгада рабочых раёна электрасетак, якія прыехалі ў вёску для правядзення рамонтных працаў. Людзей накіравалі працаваць, забыўшыся толькі на галоўнае: выпісаць пропуск, без якога знаходжанне ў зоне расцэнвваецца як парушэнне закону, з-за чаго складзены пратакол. У дадзеным выпадку пропуск быў аформлены толькі на аўтамашыну.

Дарэчы, падобнай недарэчнасці магло б і не здарыцца, калі б адказныя за правядзенне працаў зараней далі заяўку ў адміністрацыю зонаў адсялення. У такіх выпадках пропуск выпісваецца не разавы, а да прыкладу, тэрмінам на месяц і больш, з указаннем усіх прозвішчаў членаў брыгады.

У той дзень мы пабывалі толькі ў некаторых адселеных вёсках. Выбіралі тыя, куды пракладзены асфальт і можна праехаць на «Жыгулях» – службовым аўтамабілі адміністрацыі зонаў адсялення. Узвод міліцыі па ахове зоны кантралюе чатыры маршруты агульнай працягласцю 511 кіламетраў. 511 – лічба ўнушальная. Пра што гаворыць яна чалавеку недасведчанаму? Пра кіламетры бязлюдных дарог, пра выселеныя вёскі, пакінутыя калодзежы і пустыя буслянкі. Прыгадаецца і тая шпакоўня на выезде з Беразьякаў, якую колькі гадоў таму зрабілі на бярозе клапатлівыя чалавечыя рукі. Затое ў памяці шматлікіх былых жыхароў і гэтай вёскі, і Мхінічаў, і Гатаўца, і Завадка, і Наваельні, і Карма-Пайкоў, і Боліна, і многіх іншых малых і вялікіх вёсак – іх родныя куточки, месцы, дзе нарадзіліся і выраслі, будуць назаўсёды жыць белай квеценню яблыняў, галасамі птушак на досвітку, пахамі малака і грыбнога лесу. Гэта іх мінулае, крыніца іх моцы і натхнення, тое, што неад'емна існуе ў чалавеку да скону дзён. І ніякія бэры ці кюры не аднімуць аднанасць чалавечага сэрца родным мясцінам, не зменшаць жаданне быць тут яшчэ і яшчэ...

Тамара БРАТАЧКІНА
(Крыніца:
краязнайчая праца
Л. Лабаноўскага
«Краснаполле:
у промнях Чарнобыля».
Мазыр, 2005)

«Дым Айчыны – Чарнобыльскі дым...»

Уздоўж

4. Дзень памінання продкаў, калі штогод у адселеныя вёскі з'язджаюцца яе былыя жыхары. 5. «...! Адзіны ў сусвеце, // Хто ўсё знае, усё можа – зрабі ж, // Каб за нас не пакутвалі дзеці, // Не яны каб, а мы неслі Крыж!» З верша Н. Арсенневай «Чарнобыль». 7. «І здаецца, не ... твай "мірны" // У глухіх ненажэрных катлах». З верша А. Грачанікава «Ах, Чарнобыль». 9. «– Я сумую па Белаі Русі // Дачарнобыльскай, чыстаросай». З верша Э. Акуліна «Ад чаго ты самотны, ...?». 10. Горад, цэнтр адміністрацыйнага раёна, тэрыторыя якога значна пацярпела ад Чарнобыльскай катастрофы. 12. Тое, што і груган. 14. «О, як часта яго мы снім – // Чорны дым, нібы чорны...». З верша Э. Акуліна «Дым Айчыны – Чарнобыльскі дым». 19. Турэцкі меч. 20. Вышэйшая ступень задавальнення. 21. «Я знаю: Чарнобыль сягоння – ... сусветнага болю». З верша В. Гардзея «Зялёныя шаблі аеру». 22. Міжнароднае агенцтва па атамнай энергетыцы (абрэв.).

25. ... альбо ікона: яе, пад назвай «Маці Божая ахвяраў Чарнобыля», намалюваў выдатны беларускі мастак А. Марачкін. 30. Ёдзістае ... Высокаэфектыўныя аэразолі, якімі авіяцыя асуджала радыяцыйныя хмары над Гомельшчынай і Магілёўшчынай, ратуючы ад забруджвання землі Расіі. 31. «Жураўліны ...». Верш М. Мятліцкага («На зямлі Прысожжа згубна, ціха, // Цэзіем апалена Дняпро»). 32. Тое, што і непраўдзівы чалавек: той, хто сцвярджае пра бяспеку жыцця на забруджанай тэрыторыі. 33. Бабовая культура, якая менш у параўнанні з іншымі назапашвае радыёактыўныя рэчывы. 34. Тое, што і скананне. 35. Майстрыха па вырабе цацак.

Упоперак

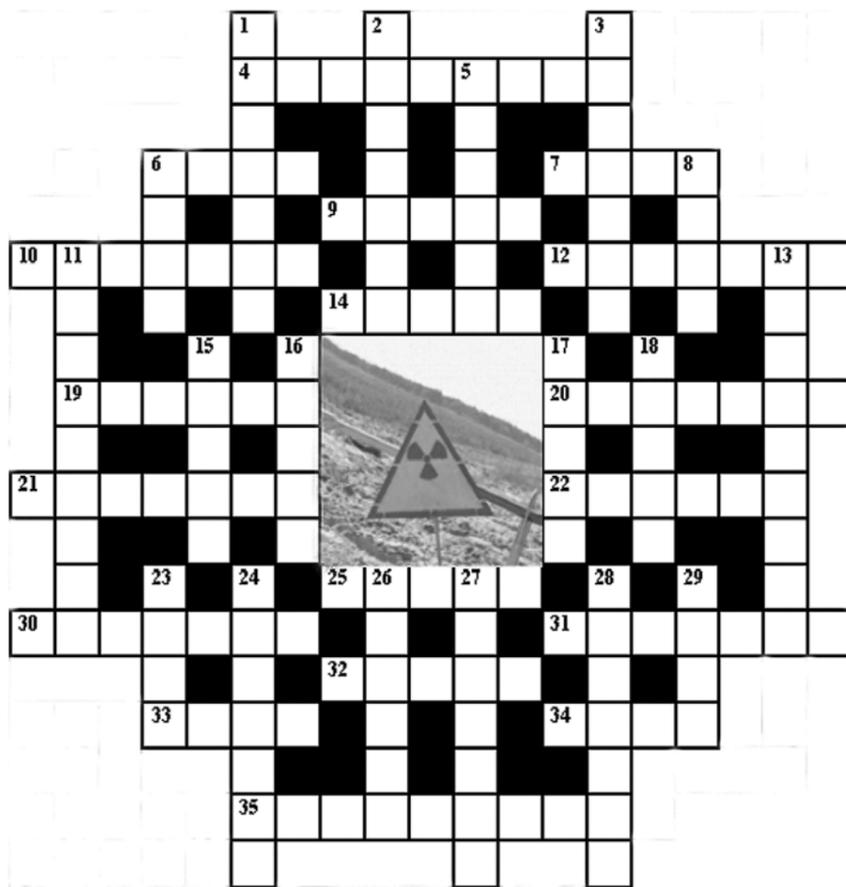
1. Дуга, па якой выкладаюць арку, скляпенне. 2. Пояс. 3. Жалобны стол па нябожчыку (разм.). 5. Невялікае апавяданне. 6. Вытворчая адзінка атамнай электрастанцыі. 8. «– ..., ..., там у зоне, // Засталася лялька Галя». З верша А. Камароўскага «Чарно-

быльская калыханка». 11. «Права на ...». Зборнік твораў пісьменніцы, журналісткі Н. Рыбік, ураджэнкі адселенай у Хойніцкім раёне вёскі. 13. ..., ці ганьбаванне: яго заслугу ў тым, хто замоўчваў праўду пра Чарнобыльскую катастрофу. 15. Травяністая трапічная расліна. 16. Горная парода. 17. Райцэнтр на Гомельшчыне, дзе існуе мемарыял у памяць пра адселеныя вёскі. 18. Парадак, паслядоўнасць у руху каго-, чаго-небудзь. 23. Вайсковае званне Героя Савецкага Саюза Л. Цялятнікава ў час, калі ён кіраваў тушэннем пажару на Чарнобыльскай АЭС. 24. «Не ляціце пакуль што туды, // Там, дзе ... разліта шырока». З верша Ю. Свіркі «Журботны працяг песні». 26. «... Палесся». Верш В. Яраца («Каб не тая ноч красавіка, // Што горыч-

чу дыхнула неспазнай»). 27. «Радыяцыя – нябачны ...». Верш А. Грачанікава («За ракою пыкае АЭС. // Без людзей – нагорбіліся хаты»). 28. Устаноўка на АЭС, у якой адбываецца ядзерная рэакцыя. 29. Імя беларускага пісьменніка

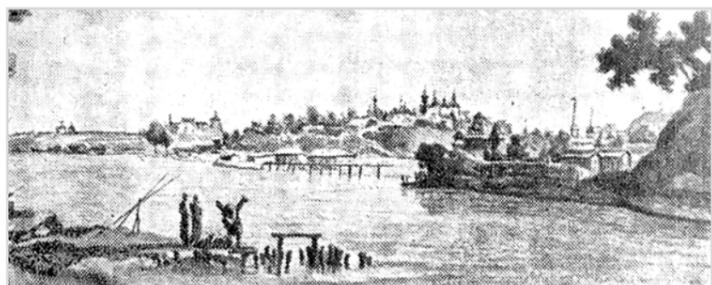
Пташнікава, аўтара апавядання на тэму Чарнобыля «Львы», якое ён прысвяціў ураджэнцу адселенай вёскі паэту М. Мятліцкаму.

Склаў Лявон
ЦЕЛЕСЬ,
г. Дзяржынск

Вялікія зямельныя ўладанні Магілёўскай губерні з дзсяткамі тысячаў сялянаў Кацярына II падарыла шматлікім рускім памешчыкам. Так, графу Пятру Завадоўскаму аддала Магілёўскую эканомію з 25860 сялянамі, Сямёну Зорычу – мястэчка Шклоў і некалькі вёсак з 11800 сялянамі, графу Пятру Румянцаву – Гомельскае староства з 5100 сялянамі і г.д. Гэтыя буйныя землеўладальнікі ў хуткім часе пачалі займацца прадпрымальніцтвам, засноўваючы вялікія мануфактуры для вытворчасці вырабаў на продаж.

Прыкладам таму – Крычаўскае староства з 14250 сялянамі, якое належала князю Рыгору Пацёмкіну. Тут у 1783 годзе адкрылася парусінавая мануфактура, а ў 1786 годзе стварылі канатнае, гарбарнае і шкляное прадпрыемствы, таксама дзейнічалі два вінакурныя заводы. Аднак буйнейшым прадпрыемствам Рыгора Пацёмкіна была парусінавая мануфактура. Яна складалася з 172 станаў, на якіх ткалі парусінавае палатна спецыяльна навучаныя ткачы з крычаўскіх сялянаў.

Крычаў у канцы XVIII ст. З акаварэлі М. Іванова

Крычаўскія мануфактуры і Расійскі флот

У 1786 годзе на гэтым прадпрыемстве выраблялася звыш 800 сувояў рознага парусінавага палатна вагою каля 1200 пудоў. Вытворчасцю пражы займаліся па хатах прыгонныя жанчыны: кожнай з іх трэба было спрасці за зіму пуд пакулля і 14 фунтаў пянькі. Парусінавая мануфактура Пацёмкіна расходвала за год не менш за 1200 пудоў пражы. Такім чынам, акрамя занятых непасрэдна на прадпрыемстве ткачоў, дома працавала не менш за 1000 папрадух.

У Крычаве таксама знаходзілася буйное канатнае прадпрыемства, на якім працавала каля 300 чалавек. За тыдзень у ім выпрацоўвалася да 1000 пудоў лінёў.

Канатную пражу куплялі не толькі ў Крычаўскім старостве, але і за яго межамі. Такім чынам, прадпрымальніцкая дзейнасць Рыгора Пацёмкіна ўключыла ў сферу прамысловай вытворчасці вялікую колькасць прыгонных сялянаў. На парусінавай і канатнай мануфактурах Пацёмкіна выкарыстоўвалася выключна пры-

мусовая праца прыгонных, для якіх гэта было паншчынай.

Іншыя, больш дробныя, прадпрыемствы Пацёмкіна – шкляное ў вёсцы Ушачы, гарбарнае ў Хоцімску, меднае ў вёсцы Гравівецкая Рудня здаваліся ў арэнду англічанам. На іх працавалі толькі вольнанаёмныя мяшчане і сяляне.

Трэба адзначыць, што амаль усе прамысловыя прадпрыемствы Крычаўскага староства абслугоўвалі будаўніцтва Чарнаморскага флоту, якое здзяйсняў сам князь Рыгор Пацёмкін. Парусіна, ліні, пакулле, кноты, а таксама бярвёны, дошкі, мачты – усё гэта сплаўлялася ў Херсон і Крэменчуг.

Да 1 кастрычніка 1785 года з Крычаўскай эканоміі даставілі ў Херсонскае адміралцейства парусінавага палатна – на 40 тысячаў рублёў, лінёў – на 117 тысячаў, бярвёнаў і дошак – на 24 тысячы рублёў. А ў 1789 годзе парусінавага палатна – на суму да 61 тысячы рублёў, рознага такелажу, пакулля, кнота – на 180 тысячаў, мачтавых дрэваў, бярвёнаў і дошак – на 20 тысяч рублёў. Гэтыя звесткі сведчаць пра вялікі размах вытворчасці прадпрыемстваў Крычаўскага староства.

У 1785 годзе ў Крычаве заснавалі суднабудаўнічую верф, на якой рабілі невялікія рачныя судны. У наступным годзе на ёй пабудавалі рачную флатылію

з 25 суднаў, прызначаную для вандраванняў Кацярыны II у Новарасію ў 1787 годзе. Прынц дэ Лінь, які суправаджаў царыцу ў гэтым ваяжы, напісаў: «Вандраванні Кацярыны можна назваць чарадзействам. Амаль на кожным кроку мы сустракалі незвычайнае, неспадзяванае. Там бачылі эскадры, там конны атрад, там асвятленне, якое распасціралася на некалькі вёрстаў, тут сады за адну ноч створаны! Усюды ўвянчалася Кацярына ўрачыстасцю, выказваннямі ўдзячнасці, глыбокай павагі і захапленняў».

Вяртаючыся ў Пецябург, Кацярына II загадала Сенату падрыхтаваць ухвальную грамату з пазначаным подзвігам генерал-фельдмаршала князя Рыгора Пацёмкіна, якая надавала яму найменне Таўрычаскага. Пасля гэтай падзеі суднабудаўнічая верф больш не працавала.

Праўда, праз семдзесят гадоў, у 1850-х, у лясах князя Вітгенштэйна, што знаходзіліся ў Лідскім павеце, пабудавалі марскі карабель грузапад'ёмнасцю прыкладна каля 160 тон. У разабраным выглядзе судна адправілі Нёманам да мора, дзе яго сабралі і спусцілі на ваду. Карабель доўгі час хадзіў у Балтыйскім моры, маючы базу прапіскі ў Кранштаце.

Гэтымі дзямі падзеямі вычэрпваецца гісторыя развіцця суднабудаўніцтва ў Беларусі. Як бачым, адзін з незвычайных для нашага краю відаў прадпрымальніцтва так і не атрымаў шырокага распаўсюджвання.

Вячаслаў АФАНАСЬЕЎ,
г. Мінск

Май

1 – Соф’я Слуцкая (народжаная Алелькавіч, па мужу Радзівіл; 1585, Слуцк – 1612), рэлігійная дзячка, асветніца, беларуская праваслаўная святая, апошняя з княжацкага роду Алелькавічаў – 425 гадоў з дня нараджэння.

1 – Петрашкевіч Аляксандр (Аляксандр Лявонавіч; 1930, Талач. р-н), драматург, пісьменнік, публіцыст, сцэнарыст, заслужаны работнік культуры Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1976) – 80 гадоў з дня нараджэння.

2 – Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў (да 1993 г. Мінскі інстытут культуры; 1975) – 35 гадоў з часу заснавання.

6 – Ліпскі Уладзімір Сцяпанавіч (1940, Рэчыц. р-н), пісьменнік, пастаянны старшыня журы Усебеларускага фестывалю народнага гумару ў Аўцюках, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Янкі Маўра (1993), Літаратурнай прэміі імя Васіля Віткі (1997), Міжнароднай прэміі А. Швейцара (1998), Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя К. Каліноўскага (2000) – 70 гадоў з дня нараджэння.

8 – «Мінск – горад-герой», архітэктурна-скульптурны комплекс (1985) – 25 гадоў з часу адкрыцця.

8 – Музей-кватэра Янкі Купалы (в. Пячышчы, Верхняўслонскі р-н, Татарстан; 1975) – 35 гадоў з дня заснавання.

9 – Мемарыяльны комплекс партызанскай славы «Усакіна» (в. Усакіна Кліч. р-на; 1985) – 25 гадоў з часу адкрыцця.

9 – Музей бітвы за Дняпро (г.п. Лоеў; 1985) – 25 гадоў з часу адкрыцця (заснаваны 17.10.1983).

13 – Станюта Стэфанія Міхайлаўна (1905–2000), беларуская актрыса, народная артыстка Беларусі, народная артыстка СССР – 105 гадоў з дня нараджэння.

16 – Палівода Ігар Ігаравіч (1950–1996), кампазітар, піяніст, які працаваў у складзе ансамбля «Песняры» – 60 гадоў з дня нараджэння.

У Зацішку Свята
Ефрасінаўскага манастыра

Фота Наталі КУПРЕВІЧ

У тэатры «Зніч»

Беларускі паэтычны тэатр аднаго актёра «Зніч» 3 мая ўдзень запрашае маленькіх глядачоў на манаспектакль-сустрэчу «Вясёлая карусель» паводле твораў вядомага пісьменніка Артура Вольскага. З вершамі ды казкамі пазнаёмяць заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Ларыса Горцава і цымбалістка Дар’я Неўмяржыцкая. Увечары таго ж дня дарослыя пабачаць паэтычны манаспектакль «Красёны жыцця», створаны паводле «Новай зямлі» Якуба Коласа. Выканаўца Аляксандр Кашпераў правядзе па старонках неўміручага твора.

4 мая «Зніч» запрашае сяброў на святкаванне 20-годдзя тэатра аднаго актёра, якое пачнецца праграмаю «Галасы Беласточчыны», у якой бярэ ўдзел музычна-фальклорны калектыў «Прымакі» з г. Гарадок (Польшча). Мастацкі кіраўнік – Юрка Астапчык. Пачатак імпрэзы – 16 гадзінаў 30 хвілінаў.

5 мая гэтая ж праграма – «Галасы Беласточчыны» – пройдзе ўвечары ў Вялікай канцэртнай зале Белдзяржфілармоніі. 6 мая маленькія глядачы змогуць па-

бачыць лялечны манаспектакль «Праката Сафрона і пеўніка Андрона» паводле п’есы Лявона Мікіты. Артыст Леанід Сідарэвіч прапануе дзецям задумацца над вечным пытаннем: што ёсць сяброўства?

10 мая артыстка Раіса Астразінава запросіць

дзяцей на манаспектакль «Маленькі анёл» Сяргея Кавалёва. Гэта філасофская казка паводле вершаў Кармэн Барноса дэ Гаштольд.

Дзіцячыя дзённыя пастановкі пачынаюцца а 15 гадзіне, вечаровыя – а 19-й гадзіне, спектаклі адбываюцца ў тэатральнай зале культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены ў Мінску (акрамя асобна пазначаных). Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па тэлефоне ў Мінску (017) 331-75-53.

Людзі і глыбы

Фота Міколы ПІВАВАРА

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

КАФТАН, каптан – 1) мужчынскае верхняе адзенне магнатаў і гарадской знаці ў

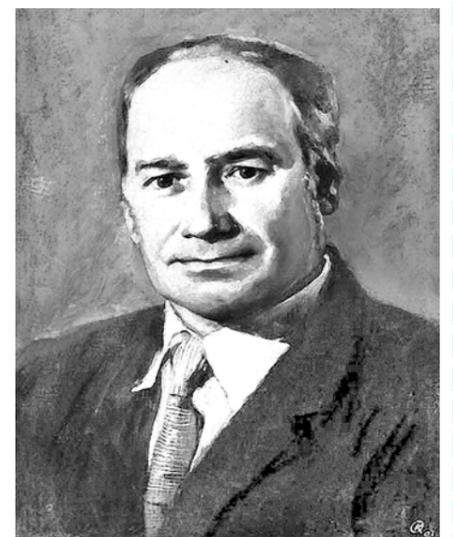

Сяляне Барысаўскага паведа ў кафтанях (2-я пал. XIX ст.)

XVI–XVII стст. Прышоў у Рэч Паспалітую з Персіі і Турцыі, праз Беларусь трапіў у Расію. Расхінная, шырокая ў падоле вопратка (пашырэнне ўтваралася за кошт кліноў, устаўленых у бакавыя швы) з доўгімі рукавамі. Шыл з аксаміту, парчы або дарагога сукна. Зашпільвалі ўстык на 6–8 пятліцаў з драўлянымі, металічнымі ці вузляковымі гузікамі; у крысаў падола і па баках таксама былі разрэзы з пятліцамі. У XVII ст. пачалі рабіць з багата аздобленым стаячым каўняром («kozyрам»). Станавы кафтан шыл шчыльным да стану з кароткімі рукавамі. У XIX ст. у Беларусі былі найбольш пашыраныя кафтаны прамога крою з адкладным каўняром, які шыл з сукна або палатна; 2) мужчынская і жаночая вопратка менш заможных слаёў насельніцтва. У Беларусі ў XIX ст. былі

найбольш пашыраныя кафтаны прамога крою з адкладным каўняром, шыл з сукна або палатна.

КАХАНОЎСкі Генадзь Аляксандравіч (н. 08.01.1936, в. Дамашы Маладзечанскага р-на – 15.01.1994) – гісторык, краязнаўца, фалькларыст. Скончыў Маскоўскі дзяржаўны педагагічны інстытут імя У.І. Леніна (1963). З 1964 г. навук. супрацоўнік, нам. дырэктара, дырэктар Мінскага абласнога краязнаўчага музея (Маладзечна), з 1982 г. навуковы супрацоўнік Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР. Вывучаў археалогію, музейную справу, гісторыю краязнаўства і фалькларыстыку. Аўтар літаратурна-краязнаўчых нарысаў пра пісьменнікаў, фалькларыстаў, этнографію (Янку Купалу, М. Багдановіча, А. Гурыновіча, Ф. Тапчэўскага, З. Даленгу-Хадакоўскага, Р. Зянькевіча, Я. Баршчэўскага, К. Тышкевіча і інш.), гісторыка-эканамічных нарысаў «Маладзечна» (1971), «Вілейка» (1974). Адзін з складальнікаў і аўтараў літаратурна-мастацкага календара «Кола дзён» (1987; 1988).

Г. Кахановічкі.
Мастак А. Крывенка (2001 г.)

Ініцыятар стварэння і кіраўнік Беларускага краязнаўчага таварыства (1989–1994).

КАЦАВЕЙКА – 1) кароткая кофта на ваде, футры або на падкладцы; 2) кабат з рукавамі, футравая кацавейка.